

Рэцэнзіі

Г.В. Сініла. **Біблія як феномен культуры і літаратуры**. Частка I. Духоўны і мастацкі свет Торы: Кніга Быцця. Мн.: Беларуская навука, 2003. 451 е.; Г.В. Сініла. **Біблія як феномен культуры і літаратуры**. Частка II. Духоўны і мастацкі свет Торы: Кніга Зыходу. Мн.: Беларуская навука, 2004. 612 с.

На навукова-творчым рахунку Г.В. Сініла шмат прац, прысвечаных вывучэнню біблейскіх тэкстаў. Найперш гэта манаграфія «Древние литературы Ближнего Востока и мир Танаха (Ветхого Завета)» (Мн.: Экономпресс, 1998), якая была рэкамендавана Міністэрствам адукацыі ў якасці вучэбнага дапаможніка для філалагічных факультэтаў. У 1999 г. у выдавецтве БДУ выйшаў вучэбна-метадычны дапаможнік «Библия как памятник культуры»: В 2 ч. Ч. 1. ТаНаХ, а ў 2003 г. у выдавецтве "Беларуская навука" з'явілася кніга «Біблія як феномен культуры і літаратуры. Частка I. Духоўны і мастацкі свет Торы: Кніга Быцця». Праз год пачыла свет «Біблія як феномен культуры і літаратуры. Частка II. Духоўны і мастацкі свет Торы: Кніга Зыходу». У бліжэйшай будучыні чакаецца з'яўленне на паліцах кнігарняў новай манаграфіі «Песнь Песней в контексте мировой культуры».

"Біблія як феномен культуры і літаратуры..." Так акрэсліла Г.В. Сініла тэму сваіх даследаванняў. І мела для гэтага ўсе падставы. Бо, з аднаго боку, Свяшчэнная Кніга - унікальны помнік старажытнага пісьменства, а з другога - яна аказвала ўздзеянне і працягвае ўплываць на развіццё сусветнай культуры, у тым ліку і літаратуры. Біблейныя сюжэты і вобразы ўвасабляюцца ў самых розных відах мастацкай творчасці. Значэнне Бібліі ў гэтым плане, на маю думку, раскрываецца ў рабоце даволі поўна, з творчым асэнсаваннем досведу як традыцыйнай экзегезы, так і найноўшай сучаснай біблейстыкі. Аўтар спасылкаецца на шматлікія першакрыніцы і пераклады Бібліі, Торы, Танаха і асобных кніг, на адпаведную рэлігійную, філасофскую, навуковую і навукова-папулярную літаратуру. У кожнай з частак даследавання Г.В. Сініла налічваецца каля 400 бібліяграфічных адзінак. Лічба, якая ўжо гаворыць сама за сябе і сведчыць, не пабаюся сказаць, пра тытанічную працу даследчыцы. Гэта, па-першае. Па-другое, у яе кнізе цікава інтэрпрэ-

туецца шэраг твораў сусветнай літаратуры, звязаных так альбо інакш з біблейнымі матывамі, сюжэтамі і сімваламі. Гэта - трылогія Ёст ван дэн Вондэла "Люцыпар", "Адам у выгнанні", "Ной, або Пагібель першага свету", вершаваная трагедыя "Адам выгнаны" Гуга Гроцыя, эпічная паэма "Страчаны рай" Джона Мілтана, тэатралогія "Іосіф і яго браты" Томаса Мана, вершаваны сказ "Страцім-лебедзь" нашага Максіма Багдановіча і інш. На прыкладзе гэтых твораў аўтар пераканаўча дэводзіць да чытача думку, што Бібліі "не пагражае састарэнне" і што "потым іншыя, новыя і новыя паэты, мыслеры будуць углядацца ў радкі вечнай, сумна-высокай і мудрай прыпавесці, зноў і зноў выяўляючы бязмежнасць сэнсаў біблейнага слова" (I, с. 422).

Аўтар старанна суадносіць тэксты кніг біблейскага канона - Кнігі Быцця (Кнігі У-Пачатку) і Кнігі Зыходу з іх арыгіналамі, параўноўвае розныя пераклады. У некаторых выпадках сама перакладае са старажытнаўрэйскай мовы на беларускую, паспяхова ажыццяўляе (таксама ў выпадку неабходнасці) навуковую транскрыпцыю і транслітацыю. Уражваюць перакананасць і паслядоўнасць, з якімі на працягу ўсяго даследавання яна гаворыць пра Біблію як пра "кнігу роўную Сусвету", "Першакнігу еўрапейскай цывілізацыі", "Святое Пісанне хрысціянскай традыцыі" і г. д. Пры грунтоўным аналізе выяўляюцца моцныя бакі выдання - доказнасць, усебаковасць, абгрунтаванасць, пра што красамоўна сведчаць шматлікія аўтарскія меркаванні, азначэнні, высновы. Прывяду прыклады. Разглядаючы пытанне аб вытоках, генезісе і літаратурна-жанравых асаблівасцях канона, Г.В. Сініла ўдакладняе: "Біблію немагчыма звесці толькі да літаратуры ці толькі да гістарычнай кнігі, бо ў ёй гучыць Слова Божае, дадзенае чалавеку праз яго гістарычны лёс і праз яго здольнасць да творчасці, да Паэзіі ў самым высокім сэнсе гэтага слова. Таму Святы канон уяўляе своеасаблівую мадэль Сусвету і з усёй магчымай паўнотай змяшчае ў сабе свет і чалавека ў іх самых розных станах і праявах, у іх адносінах да Бога, у дыялогу з ім" (I, с. 6). У раздзеле "Шляхамі Адвечнай Кнігі, альбо Біблія як увасабленне метагісторыі" аўтар адзначае: "Адно з найвялікшых адкрыццяў Бібліі - адкрыццё гісторыі як асэнсаванага і мэтанакіраванага

працэсу. Час ужо не паўстае ў выглядзе вялізнага замкнёнага кола, як у язычніцкіх культурах, але набывае сэнс і напрамак: ён рушыць наперад да лоўнага трыумфу Боскай дабрыні, да ажыццяўлення ў сусветным маштабе заповедзяў Божых" (I, с. 3). Рэлігійна-філасофскія азначэнні арганічна дапаўняюцца на старонках даследавання маральна-каштоўнымі высновамі накшталт: "Заўсёды, калі Біблія гаворыць пра веды, яна лерадусім мае на ўвазе веды этычныя. Для нас цяпер, як даўно ўжо і для ўсяго чалавецтва, ясна, што чалавек, не ведаючы, што такое дабро і зло, не можа быць сапраўды чалавекам, не можа свядома выбіраць паміж добром і злом" (I, с. 115); "Справа пераадолення нявольніцтва, шлях да сапраўднай свабоды, які ёсць адначасова шлях да Бога і да саміх сябе, неадрыўны ад асобнай адказнасці, больш тага тэты шлях вельмі моцна звязаны з пераадоленнем бязлікасі нявольніка, з пераўтварэннем кожнага з нявольнікаў у асобу, якая ўсведамляе адказнасць перад іншымі і перад Богам" (II, с. 25) і інш.

Звернем увагу на наступную асаблівасць даследавання Г.В. Сініла. Разглядаючы тэксты Кнігі Быцця і Кнігі Зыходу, у прыватнасці апаведы пра стварэнне чалавека, прыпавесці пра грэхпадзенне, пра Каіна і Авеля, пра Хама і Вавілонскую вежу, пра Іосіфа і яго братоў, пра Скрыжалі Запавету, яна даволі смела суадносіць аваяныя сівай старажытнасцю гісторыі з праблемамі сучаснага жыцця чалавецтва, выходзіць на актуальныя абагульненні. Напрыклад, аналізуючы сэнс біблейскага Дрэва Пазнання, у раздзеле "Прыпавесць пра грэхпадзенне, або Першы досвед добра і зла" аўтар прыходзіць да высновы: «Забарону можна патлумачыць толькі адным: Бог папярэджае сваё ўлюбёнае стварэнне, выпрабуе яго і адначасова дае яму адчуць свабоду волі, свабоду маральнага выбару. Ён перасцерагае ад той небяспекі, якую нясуць у сабе веды. А што гэта так, што небяспечныя нават проста навуковыя веды, веданне ў яго спекулятыўным, грэчаскім сэнсе - пра гэта сведчыць уся гісторыя цывілізацыі. Чалавек бясконца ставіў і ставіць свае веды на службу разбурэнню, самазнішчэнню. Напэўна, гэта адбываецца таму, што нельга вылучыць навуку ў "чыстым" выглядзе, што ў чалавечым грамадстве яна непазбежна будзе звязаная з этычнымі катэгорыямі, і вельмі страшна - калі са злом» (I, с. 116).

Праблему адказнасці аднаго чалавека за другога Г.В. Сініла праецыруе на наш сённяшні дзень у сваім вытлумачэнні прыпавесці пра Каіна і Авеля. Нечакана новай выглядае і інтэрпрэтацыя вядомага міфа пра Вавілонскую вежу, які разглядаецца адначасова ў двух аспектах - гістарычным і маральна-філасофскім. Мы даведваемся спачатку, што ўзвядзенне такой велічнай пабудовы, як зікурат (велізарная ступеньчатая вежа), патрабавала шмат працоўных рук, тэхнікі, механізмаў, якія б паднялі неабходныя будаўнічыя матэрыялы на вышыню, што сведчыць аб моцнай тэхнакратычнай цывілізацыі будаўні-

коў Вавілонскай вежы. Неабходна адзначыць надзвычай жорсткія адносіны да працоўных. Старажытнаяўрэйскія крыніцы Агада і Мідраш распавядаюць пра фанатызм тых, хто задумаў будаваць вежу: яны так упарта ішлі да мэты - хутчэйшага заканчэння вялікай будоўлі, - што чалавечае жыццё страчвала ў іх вачах каштоўнасць. З гістарычнага экскурсу аўтар кнігі робіць выснову: "Якое страшнае, яскравае прадугадванне практыкі таталітарных рэжымаў XX стагоддзя, для якіх чалавечае жыццё - нішто..." (I, с. 262). Глыбока асэнсоўваецца і моўны аспект прыпавесці. «"Змяшэнне" моваў, якое ажыццяўляе Гасподзь, выглядае, як акт жыватворны для чалавецтва: сам Бог процістаіць гвалту над чалавечай свядомасцю... Біблія гаворыць нам пра тое, што існуюць розныя шляхі аб'яднання, інтэграцыі: ёсць - яднанне праз Бога, яднанне ў Духу, а ёсць - знешняе, гвалтоўнае, у межах вежы - імперыі. Такім чынам, Вавілонская вежа паўстае ў біблейным тэксце як шматмерны і адначасова вычарпальны ў сваёй паўнаце сімвал імперыі, таталітарызму, гвалту над чалавечай асобай, бесчалавечнай і бязбожнай тэхнакратычнай цывілізацыі, наогул - як сімвал тупіковага шляху чалавецтва"» (I, с. 262).

Кнігі Г.В. Сініла «Біблія як феномен культуры і літаратуры» павучальныя: яны пераконваюць, што "глыбінны сэнс біблейнага тэксту: маральныя законы людзей арганічна звязаныя з законамі сусвету, вынікаюць з яго пачаткаў" і што "Кніга Быцця, якія б аўтары (аўтар) не стаялі за яе старонкамі, - адно з самых велічных стварэнняў чалавечага духу" (I, с. 422).

Г.К. Тычко,
кафедра сацыялогіі журналістыкі

Мовы Вялікага Княства Літоўскага: матэрыялы IV Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Брэст, 18-19 мая 2004 г.) / Пад агул. рэд. М.М. Апяхновіча. Брэст: Акадэмія, 2005. 256 с. [Мовы выдання - беларуская, руская, украінская, польская].

Да шэрагу айчынных навуковых выданняў у гэтым годзе далучыўся варты ўвагі філалагаў зборнік "Мовы Вялікага Княства Літоўскага", у якім змешчаны даклады аднайменнай IV Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Брэст, 18-19 мая 2004 г.). Папярэдняй канферэнцыя - "Мовы ў Вялікім княстве Літоўскім і краінах Усходняй Еўропы: міграцыя слоў, выказаў і ідэй" - адбылася ў красавіку 2000 г. у Будапешце і выявіла зацікаўленасць вучоных-славістаў з розных еўрапейскіх краін праблемамі вывучэння моўнай сітуацыі ў ВКЛ. Аднак не толькі еўрапейскія славісты займаюцца даследаваннем мовы гэтага перыяду. У жніўні гэтага года выйшаў у свет першы выпуск бюлетэня паўночнаамерыканскіх беларусістаў NAVINY, дзе разам з іншымі змешчаны і матэрыялы, у якіх разглядаюцца